

KS. STANISŁAW ŁABENDOWICZ

WYCHOWANIE W KATECHEZIE PRZEZ WOLONTARIAT

CATECHETICAL EDUCATION THROUGH CHARITY WORK

A b s t r a c t. Education of a young person is a complex process that takes place in different environments such as family, school, catechesis, as well as school and parochial charity groups. There is a need for formation meetings for students who want to deepen their faith in God, but also seek the meaning of service to others. Such formation groups can develop students' intellect, deepen their faith, teach them social behavior based on Christian values, and educate young people so that they live their lives according to such values. By setting up special educational situations, contemporary catechesis prepares children and youth for active participation in the life of the Church and various social structures as the catechized can transfer the learned experiences into their real lives. In this way, the students acquire the ability to entrust themselves to God and serve the neighbor. The foundation of education through charity work is to give witness to Christian love and deepen the spiritual and personal relationship with God.

Key words: catechesis; education; volunteering.

Współczesna katecheza ma za zadanie przygotować dzieci i młodzież do aktywnego uczestnictwa w życiu Kościoła oraz w strukturach społecznych. Czyni to przez organizowanie sytuacji wychowawczych, dzięki którym katechizowani przeniosą poznane doświadczenia w życie i w ten sposób będą ukierunkowani na służbę drugiemu człowiekowi. Według wskazań Soboru Watykańskiego II prawdziwe wychowanie „zdąży do kształtowania osoby

Ks. dr hab. STANISŁAW ŁABENDOWICZ, prof. KUL – adiunkt Katedry Katechetyki Integralnej w Instytucie Teologii Pastoralnej i Katechetyki KUL; adres do korespondencji: e-mail: slabendowicz@wp.pl

ludzkiej w kierunku jej celu ostatecznego, a równocześnie do dobra społeczności, których człowiek jest członkiem i w których obowiązkach, gdy dorosnie będzie brał udział” (DWCH 1). Ważne jest zatem, aby katecheza szkolna poprzez oddziaływanie dydaktyczno-wychowawcze odnosiła się do koncepcji integralnego wychowania każdego człowieka w jego chrześcijańskim rozumieniu. Tylko wtedy wychowanie będzie „prowadzić do swoistego obdarzania człowieczeństwem”¹, zaś wolontariat, przeżywany po chrześcijańsku, stanie się jedną z form wyrażania wiary w Chrystusa w sposób konkretny i widzialny poprzez pomoc okazywaną potrzebującym bliźnim².

1. POTRZEBA WYCHOWANIA DO SŁUŻBY NA RZECZ DOBRA WSPÓLNEGO

Każdy człowiek uczestniczy w życiu określonego środowiska społecznego, od którego jest uzależniony i które równocześnie kształtuje oraz stanowi źródło aktywnej i twórczej działalności. Środowisko społeczne tworzą poszczególne osoby wpływające na rozwój psychiki i kształtowanie się osobowości dzieci i młodzieży. Na przebieg rozwoju dziecka wpływają kontakty społeczne nawiązywane w szkole, udział w zajęciach pozalekcyjnych i lekcyjnych, uczestnictwo w działalności organizacji dziecięcych i młodzieżowych oraz instytucji kulturalno-oświatowych³. Współczesne nauczanie i wychowanie jest nastawione na ukształtowanie wychowanka zaangażowanego w proces przemiany świata i człowieka. Oznacza to, że „w społeczeństwie pluralistycznym człowiek nie może być bierny, ale musi nieustannie dokonywać wyborów. Trzeba, żeby umiał to robić, żeby jego wybory nie były przypadkowe i żeby służyły dobru wspólnemu”⁴. Ważnym postulatem staje się więc aktywizowanie grupy. Mają na to wpływ takie czynniki konstytuujące grupę, jak: wspólne wartości, a wśród nich zwłaszcza cele, poczucie przynależności i związana z nim zasada odrębności, wewnętrzna organizacja formalna i nie-

¹ JAN PAWEŁ II, *Homilia wygłoszona podczas Mszy świętej, Łowicz, 14 czerwca 1999 r.*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/homilie/lowicz_14061999.html (dostęp: 13.02.2015).

² Por. Bp Jan CHRAPEK, *Dzielmy się miłością – Wolontariat. List (Radom 29.01.2001)*, <http://mateusz.pl/czytelnia/jch-wolontariat.htm> (dostęp: 31.05.2017).

³ Por. S. ŁABENDOWICZ, *Integracja oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych w katechezie poprzez wolontariat szkolny*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 58(2015), nr 2, s. 97-98.

⁴ J. SŁOMIŃSKA, *Psychologiczno-socjologiczne podstawy aktywizowania jednostki i grupy*, w: *Aktywizowanie katechizowanych*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 1997, s. 13.

formalna. Każdy z tych elementów ma udział w dynamizowaniu grupy⁵. Wychowanie religijne nie sprowadza się do przekazania wiedzy, ale chodzi w nim o pełny rozwój osobowości religijnej, a więc przede wszystkim o rozwój postawy wiary, która będzie wpływała na zachowanie człowieka wobec Boga, ludzi i świata. Wychowanie do posługi na rzecz dobra innych dokonuje się głównie w rodzinie, na katechezie w szkole oraz w grupach społeczno-religijnych.

Rodzina jest pierwszym środowiskiem życia człowieka. Formacja osobowa polega na rozwijaniu u młodego człowieka trzech niezbędnych czynników: intelektualnego, uczuciowego i motywacyjnego. O ile pewien zasób wiedzy można w miarę prosto przekazać, o tyle istnieje dużo większy problem z kształtowaniem dojrzałej świadomości w zakresie zasad moralnych i wprowadzaniem w codzienne działanie poznanych zasad i przekonań. Dochodzi do tego istotna potrzeba właściwego oddziaływania na dzieci i młodzież przez rodzinę, która jest podstawową i niezastąpioną wspólnotą wychowawczą. W *Dyrektorium katechetycznym Kościoła katolickiego w Polsce* czytamy: „Rodzicielskie wychowanie w wierze winno się rozpocząć w zaraniu dzieciństwa. Dokonuje się głównie przez chrześcijańską interpretację różnych wydarzeń rodzinnych i świąt religijnych. Jest bardziej świadectwem, które uczy, raczej okazjonalnie niż systematycznie, ale w sposób stały i codzienny” (DKP 128). Rodzina jest podstawowym miejscem wychowania. W rodzinie nie tylko mówi się o chrześcijańskich wartościach, ale również świadczy się własnym życiem. Codzienna wspólna modlitwa rodziców z dziećmi, niedzielne wspólne uczestniczenie we Mszy Świętej, połączone z przystępowaniem rodziców i starszych dzieci do Komunii Świętej, regularne korzystanie z sakramentu pokuty i pojednania, udział w budowaniu wspólnego dobra w otoczeniu, wzajemny szacunek i miłość rodziców – są najskuteczniejszym przygotowaniem dzieci do przyszłych ról społecznych wynikających z ich powołań⁶.

Środowiskiem, które spełnia rolę wychowawczą, jest również **szkoła**. Ponosi ona odpowiedzialność za wychowanie młodego pokolenia i jest pierwszą instytucją po rodzinie, której rygorom musi podlegać. Struktura i organizacja szkoły zależą od przyjętych założeń oraz celów nauczania i wychowania. W każdej szkole uczeń-wychowanek poszerza zasób indywidualnych doświadczeń, zdobywając wiedzę i kształtując wzory zachowania. Szkoła wychowuje

⁵ Por. tamże, s. 26; S. ŁABENDOWICZ, *Katecheza jako miejsce aktywizacji uczniów*, w: *Katecheza w służbie wiary*, red. W. Janiga, T. Kocór, Przemyśl 2004, s. 258-259.

⁶ Por. S. ŁABENDOWICZ, *Apostolat społeczny w katechezie – wolontariat*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 51(2013), nr 3, s. 36-42.

w sposób zamierzony i ukierunkowany na określone cele, wykorzystując wiedzę i doświadczenie pedagogiczne nauczycieli⁷. W szkole zachodzą również procesy kształtujące osobowość uczniów. Kontakty koleżeńskie i przebywanie z wychowawcami na lekcjach i poza lekcjami powoduje powstawanie bądź pogłębianie zainteresowań, ale także kształtowanie się poglądów i przekonań. Każde dziecko, będąc uczniem, wchodzi w kontakt z rówieśnikami, nauczycielami i innymi pracownikami szkoły. Przystosowując się do nowego środowiska, musi poznać i podporządkować się zasadom postępowania obowiązującym w szkole. Przez to uczy się dokonywania wyborów i wartościowania. Najwłaściwsze dla prawidłowego rozwoju społeczno-moralnego dziecka są wzory zachowania i wartości uznane za najważniejsze przez rodzinę i szkołę. Wówczas dziecko może ufać dorosłym i jeśli ich zaakceptuje, to zaakceptuje także reguły zachowania, normy moralne i wartości, które mu przekazują. Natomiast, jeśli dorośli nie są zgodni w wartościowaniu moralnym, prowadzi to najczęściej do zagubienia się dziecka w systemie norm i wartości. Szkoła ma zatem obowiązek nie tylko uczyć, ale także wychowywać. Wychowuje, gdy pomaga swym wychowankom, by dostrzegali i rozwijali to, co w nich szlachetne, ale również by coraz dojrzalej rozumieli samych siebie oraz sens własnego życia. Szkoła spełnia swoje zadanie, jeśli prowadzi wychowanków do wartości, które chronią ich rozwój w drodze do trwałego szczęścia. Aby towarzyszenie młodym w rozwoju wiary było skuteczne, „trud i świadectwo katechety powinny mieć wsparcie w wierze i świadectwie wspólnoty wierzących Kościoła lokalnego. Doświadczenie uczy, że o wiele większy wpływ wychowawczy od katechety ma środowisko rodzinne katechizowanych, środowisko rówieśnicze lub jakiejś szerszej społeczności”⁸.

Zadaniem duszpasterzy, rodziców i dyrekcji szkół jest dopilnowanie, aby realizowano programy, które wychowują do odpowiedzialnej miłości osobowej i społecznej. Wiele uwagi w procesie edukacji szkolnej poświęca się potrzebom intelektualnym. Cały system szkolny nastawiony jest bowiem na przekazywanie wiedzy i kształcenie określonych umiejętności. Temu celowi służy również między innymi wystrój sal szkolnych, który ma kierować uwagę ucznia na ogromne możliwości ludzkiego umysłu, budzić zainteresowanie wiedzą, skłaniać do myślenia i zachęcać do poznawania świata. Jednocześnie szkoła powinna być miejscem różnorodnych zainteresowań uczniów: sportowych, teatralnych czy charytatywnych, które nie tyle uczą, ile wychowują do

⁷ Por. S. ŁABENDOWICZ, *Integracja oddziaływań*, s. 100-103.

⁸ J. BAGROWICZ, *Katecheza jako wychowanie*, „Horyzonty Wiary” 29(1996), nr 3, s. 51.

prawości i uczciwości, życzliwości dla ludzi i odpowiedzialności. Z inicjatywy szkoły powinno się organizować akcje charytatywne o znaczeniu społecznym, a uczniowie mają okazję doświadczyć satysfakcji w czynieniu dobra⁹.

Wspólnota Kościoła jest zobowiązana do wychowywania dzieci i młodzieży w wierze oraz wsparcia ich w odkrywaniu i podejmowaniu powołania życiowego. Temu celowi służy zwłaszcza duszpasterstwo dzieci i młodzieży, które kształtuje młode serca i umysły przez rzetelną formację ludzką i chrześcijańską¹⁰. Kościół, poprzez działalność charytatywną, wskazuje, że „pomoc i troska o człowieka przynależą do jego istoty i świadczy, że jest Kościołem miłości”¹¹. **Katecheza** ma być jednym z wielkich dzieł Kościoła, które polega na nieustannym towarzyszeniu katechizowanym w drodze do Boga i do pełni człowieczeństwa w kolejnych etapach ich życia. Pomaga dzieciom i młodzieży rozpoznawać powołanie i wypracować własny program życiowy służący realizacji drogi życiowej. Realizacja tego typu katechezy pozwala dotrzeć do młodych ludzi przeżywających różne problemy i jednocześnie pozbawionych wsparcia najbliższych oraz sprzyja skorzystaniu przez nich, na przykład, z poradnictwa duszpasterskiego i duszpasterskiego telefonu zaufania¹². Właściwe zorganizowanie katechizacji w szkole i udział w niej katechizowanych są niezastąpionymi elementami przygotowania do życia w społeczeństwie. Zadanie to spoczywa przede wszystkim na rodzicach, katechetach, nauczycielach i duszpasterzach. Program katechizacji obejmuje poznawanie orędzia zbawienia, wprowadzanie w życie chrześcijańskie oraz ukazanie kontaktu osobistego z Bogiem i we wspólnocie Kościoła. Przewiduje też wiele tematów dotyczących szacunku do siebie i do innych ludzi, miłości rodziców, Kościoła i Ojczyzny, czystości własnej i poszanowania cudzej, sakramentu małżeństwa, a także odpowiedzialności przed Bogiem. Wszystkie etapy katechezy – poznane, zrozumiane, przyjęte i wprowadzane w życie – są fundamentem dla chrześcijańskiego życia i dobra całego społeczeństwa¹³.

⁹ Por. S. ŁABENDOWICZ, *Apostolat społeczny*, s. 36-42.

¹⁰ Por. JAN PAWEŁ II, *List apostolski do młodych całego świata z okazji Międzynarodowego Roku Młodzieży (Watykan 31.03.1985)*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/listy/parati.html (dostęp: 11.12.2016).

¹¹ R. SAWICKI, *Chrześcijański wymiar wolontariatu w posoborowym nauczaniu papieskim*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 2013, nr 19, s. 175.

¹² Por. H. KRZYSZTECZKO, *Poradnictwo rodzinne. Teoria i praktyka rogeriańskiego kontaktu pomocnego*, Katowice 1998, s. 103-111; P. PETRYK, *Ku wspólnocie życia i miłości*, Lublin 1998, s. 315-316.

¹³ Por. *Przypatrzenie się powołaniu waszemu. Materiały do katechezy parafialnej młodzieży szkół ponadgimnazjalnych*, red. J. Szpet, D. Bryl, Poznań 2004, s. 6.

Człowiek jest istotą społeczną, dlatego bardzo istotna dla niego jest przynależność do małej grupy. Dzięki niej może zaspokoić swoje najważniejsze potrzeby, takie jak: bezpieczeństwa, uznania społecznego i identyfikacji, komunikowania się, realizacji swoich możliwości, poznawania i uczenia się, więzi uczuciowej, współdziałania. Wykorzystanie oddziaływania małej grupy na rozwój osobowości stanowi ogromną pomoc w wychowaniu i nauczaniu¹⁴. W tym celu tworzy się **wspólnoty uczniowskie** czy **grupy koleżeńskie** w ramach szkoły bądź parafii. Chodzi o to, aby każdy uczeń znalazł oparcie w grupie rówieśniczej. Rodzice, duszpasterze, nauczyciele i inni powinni zadbać o zorganizowanie odpowiednich grup społeczno-religijnych w szkole lub w parafii, w których uczą i wychowują się dzieci i młodzież. Dlatego jest rzeczą konieczną, aby w placówkach oświatowych pod odpowiednią opieką funkcjonowały drużyny harcerskie, zaś w parafii były grupy oazowe, koła różańcowe czy Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży. We właściwie uformowanych grupach rówieśniczych dzieci i młodzież uczą się chrześcijańskich wartości, które zaowocują w przyszłości stworzeniem dobrego małżeństwa i rodziny¹⁵. Grupy społeczno-religijne cechuje poczucie przynależności, życie wspólnymi wartościami i normami, wewnętrzna organizacja grupy oraz bezpośrednie stosunki między członkami. Zaspokajają one potrzebę wspólnoty, miłości przyjacielskiej, nauki wiary i moralności¹⁶. Ojciec Święty Jan Paweł II wskazuje, że wychowywać to „pomagać uczącym się, aby tam, gdzie żyją, z każdym dniem doskonalili się jako ludzie, by coraz bardziej «byli», a nie tylko «mieli»”¹⁷. Nauczanie szkolne jest jednym z aspektów edukacji. Wszystkie aspekty wychowania muszą być coraz bardziej zintegrowane, ponieważ dzięki jedności procesu wychowawczego osobowość i życie młodego człowieka stają się coraz bardziej spójne. Zatem – jak zauważa Papież – „Wszyscy – rodzice, nauczyciele, wychowawcy, grupy duszpasterskie – powinni zaangażować się we wspólną pracę na rzecz edukacji. Powinni też pamiętać, że to, czego nauczają, musi być poparte świadectwem ich życia. Młodzi są bowiem wrażliwi na świadectwo dawane im przez dorosłych, którzy są dla nich wzorem”¹⁸. W ten sposób Jan Paweł II pod-

¹⁴ Por. J. SŁOMIŃSKA, *Psychologiczno-socjologiczne podstawy*, s. 19.

¹⁵ Por. S. ŁABENDOWICZ, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa i życia w rodzinie*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 18(2005), nr 2, s. 46.

¹⁶ Por. J. SŁOMIŃSKA, *Mechanizmy i funkcje grup młodzieżowych*, Warszawa 1986, s. 5-35.

¹⁷ JAN PAWEŁ II, *Wychowanie młodego pokolenia zadaniem wszystkich*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/edukacja_03072004.html (dostęp: 14.02.2015).

¹⁸ Tamże.

kreślał, jak ważna w wychowaniu każdego człowieka jest współpraca wielu ludzi oraz dawanie świadectwa tym wartościom, o których się naucza.

W przypadku wychowania chrześcijańskiego oprócz słów o wierze przede wszystkim ważne są czyny świadczące o miłości Boga i drugiego człowieka. Potrzebne jest wychowanie do służby na rzecz dobra wspólnego i dobra każdej istoty ludzkiej. Można wskazać, że pomoc charytatywna jest odpowiedzią na przykazanie miłości, pełni rolę integracyjną wśród wielu grup społecznych, uczy odpowiedzialności oraz wzbogaca obywatelskie zaangażowanie. Każdy, kto pomaga drugiemu człowiekowi, jest we współczesnym świecie znakiem nadziei oraz niewyczerpanego źródła poświęcenia i dobroci, które wypływają z ludzkiego serca¹⁹. W centrum całej posługi charytatywnej stawia się człowieka, zwłaszcza najsłabszego i najbiedniejszego. W świecie, w którym propagowane są zwłaszcza wartości materialne, kult zdrowego i pięknego ciała, należy w młodych ludziach zaszczepić uniwersalne wartości humanitarne. Te wszystkie zadania, jakie stawia się przed wolontariuszami, wynikają z Chrystusowego przykazania miłości bliźniego, które należy odnosić do każdego człowieka, bez względu na jego przekonania, narodowość czy rasę²⁰.

2. BIBLIJNO-TEOLOGICZNE I EKLEZJALNE PODSTAWY WOLONTARIATU W KATECHEZIE

Osadzenie posługi charytatywnej Kościoła w tajemnicy samego Boga jest przesłanką dla prawidłowego rozumienia wolontariatu chrześcijańskiego. Miłość bliźniego czerpie swoją siłę z miłowania Boga. Można nawet powiedzieć, że jak kochamy Boga, tak postępujemy wobec bliźnich. Jak podkreśla Jezus Chrystus: „Cokolwiek uczyniliście jednemu z tych najmniejszych, Mnieście uczynili” (Mt 25,40). Istota posługi charytatywnej, która została zlecona Kościołowi przez jego Założyciela, polega na miłości wobec bliźniego, na wzór miłości Boga do każdego człowieka. Jezus Chrystus ukazał na czym polega miłość. W kontekście Jego miłości aż do oddania życia za przyjaciół i za nieprzyjaciół „można próbować uchwycić sens Jego nauczania na

¹⁹ Por. FRANCISZEK, *Miłość najwspanialszą formą ewangelizacji. Przesłanie Papieża na zakończenie Międzynarodowego Roku Wolontariatu*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/wolontariat_05122001.html (dostęp: 12.12.2016).

²⁰ Por. S. ŁABENDOWICZ, *Integracja oddziaływań*, s. 99-100.

temat miłości bliźniego²¹. O właściwej postawie mówi Jezus w przypowieści o miłosiernym Samarytaninie (por. Łk 10,25-37), a polega ona na rozpoznaniu w drugim człowieku bliźniego oraz na staniu się bliżnim dla niego²². Świadczenie miłości Bożej do każdego człowieka to nie słowne deklaracje, ale czyny. Mówi o nich św. Paweł: „Jeden drugiego brzemiona noście i tak wypełnicie prawo Chrystusowe” (Ga 6,2). Kościół pełni posługę charytatywną wobec potrzebujących pomocy poprzez współpracę z instytucjami opieki społecznej, stowarzyszeniami dobroczynnymi czy ludźmi dobrej woli. Wolontariat chrześcijański jest bezinteresowną pomocą innym. Dobrze jego istotę oddają słowa św. Pawła Apostoła wypowiedziane do Efezjan zgromadzonych w Milecie: „Więcej szczęścia jest w dawaniu aniżeli w braniu” (Dz 20,35). Prawdę, wyrażoną przez św. Pawła, potwierdza wielu wolontariuszy z wieloletnim stażem zaangażowania społecznego, którzy przyznają, że bezinteresowna służba drugiemu człowiekowi jest dla nich źródłem satysfakcji i osobistego szczęścia²³.

Ojciec Święty Jan Paweł II stwierdza, że „człowiek jest wielki nie przez to, co posiada, lecz przez to, kim jest; nie przez to, co ma, lecz przez to, czym dzieli się z innymi”²⁴. Dla Papieża ważny był każdy człowiek. Dlatego, mówiąc o wolontariacie, podkreślał, że należy zadbać o materialne potrzeby bliźniego, takie jak: zaspokojenie głodu i pragnienia oraz zapewnienie dachu nad głową czy opieki medycznej. Ważne jest także to, „aby doprowadzić do osobistego doświadczenia miłości Bożej. Działając w wolontariacie, chrześcijanin staje się świadkiem tej Boskiej miłości, głosi ją i poprzez gesty odważne i profetyczne ją uwidacznia”²⁵. Powodem, dla którego poświęcamy się innym ludziom, jest miłość Boga i Jego ogromne miłosierdzie. Wolontariat, przeżywany w obliczu prawdy Chrystusowej, staje się bezinteresownym służeniem ludziom, zwłaszcza najbardziej potrzebującym oraz zapomnianym

²¹ W. PRZYGODA, *Słowo Boże jako źródło działalności charytatywnej*, w: *Słowo Boże w Kościele*, red. R. Kuligowski, M. Jagodziński, D. Swend, Warszawa 2009, s. 152-153.

²² Por. W. PRZYGODA, *Apostolski wymiar wolontariatu charytatywnego w Polsce*, Lublin 2012, s. 69.

²³ Por. M. BOCHEŃSKA-SEWERYN, K. KLAUZOWA, *Motywy i formy pracy członków parafialnych zespołów charytatywnych*, „Roczniki Naukowe Caritas” 2001, nr 5, s. 82-85.

²⁴ JAN PAWEŁ II, *Przemówienie do mieszkańców Tondo, dzielnicy slumsów. Manila, 18 lutego 1981*, w: *Dzieła zebrane Jana Pawła II. Homilie i przemówienia z pielgrzymek. Azja, Afryka, Australia i Oceania*, t. 13, Kraków 2009, s. 154.

²⁵ JAN PAWEŁ II, *Miłość najwspanialszą formą ewangelizacji. Przesłanie Papieża na zakończenie Międzynarodowego Roku Wolontariatu*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/wolontariat_05122001.html (dostęp: 30.05.2017).

przez różne struktury opieki społecznej (por. ChL 41). Działalność wolontariuszy w Kościele powinna czerpać przykład z życia i nauki Jezusa, który „nie przyszedł, aby Mu służono, lecz żeby służyć i dać swoje życie na okup za wielu” (Mk 10,45). Jezus głosił nadejście królestwa Bożego, w którym naczelną zasadą życia społecznego jest miłość²⁶. Wynika stąd, że „zaangażowanie społeczne, a w tym również posługa wolontariuszy, otrzymują na gruncie chrześcijaństwa wysoką kwalifikację – stają się potencjalnym miejscem nastania królestwa Bożego. Gdzie bowiem pojawia się wspomagające, wspierające, uzdrawiające zatroskanie o ubogich i słabych, tam królestwo Boże staje się rzeczywistością. Motywacją dla wolontariuszy chrześcijańskich powinno być prawo miłości, które w Bogu ma swoją podstawę i źródło”²⁷.

Dyrektorium ogólne o katechizacji wskazuje, że zadaniem katechezy jest wychowywać, przekazywać prawdę oraz wprowadzać w życie wiary (por. DOK 68). Działania te mają doprowadzić katechizowanego do głębokiego poznania wiary, wychowania liturgicznego, formacji moralnej i nauczania modlitwy (por. DOK 85) oraz „do życia we wspólnocie i do czynnego uczestniczenia w życiu i posłaniu Kościoła” (DOK 86). W ramach zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych działają w szkole różne grupy wolontariuszy, które powstały z myślą o rozszerzeniu zainteresowania uczniów wiedzą religijną, kształtowaniu wiary oraz realizowaniu wskazań miłości chrześcijańskiej w codziennym życiu. Ojciec Święty Benedykt XVI zauważa, że dla ludzi młodych stanowią one „szkołę życia i uczy solidarności, gotowości do dawania nie tylko czegoś, ale siebie samych” (DCE 30). Papież podkreśla, że pomoc należy nieść nie tylko krzepiącym słowem i czynem, ale przede wszystkim samym sobą – danym świadectwem. Jak czytamy w Ewangelii według św. Mateusza: „Poznaćcie ich po ich owocach. Czy zbiera się winogrona z ciernia, albo z ostu figi? Tak każde dobre drzewo wydaje dobre owoce, a złe drzewo wydaje złe owoce” (Mt 7,16-17). Zatem wiara bez uczynków jest martwa. Istotny jest więc powód, dla którego udziela się pomocy. Jest to miłość do Jezusa Chrystusa, którą realizuje się poprzez pomoc niesioną ludziom. Ideą przewodnią działalności apostołskiej i charytatywnej jest odpowiedzialność, jaka spoczywa na każdym człowieku za głoszenie i przekazywanie Ewangelii słowem i czynem. Kościół wyraża poparcie dla tej służby bliźniemu, dzięki której przyczynia się do nadania ludzkiego i chrześcijańskiego oblicza współczesnemu spo-

²⁶ Por. W. PRZYGODA, *Apostolski wymiar*, s. 70.

²⁷ J. DANIÉLOU, *Trójca Święta i tajemnica egzystencji*, Kraków 1994, s. 45.

łączeństwu²⁸. Ojciec Święty Jan Paweł II wskazuje, że „ważny jest rodzaj pomocy, którą się oferuje, ale jeszcze ważniejsze od tego jest serce, z jakim tej pomocy się udziela”²⁹.

Program wolontariatu ma uczyć miłości do drugiego człowieka, który jest obrazem Boga oraz odpowiedzialności za niego. Ma również pomóc w świadomym uczestnictwie uczniów w życiu Kościoła, aby żyli zgodnie z wiarą chrześcijańską. Jak pisze św. Jan Paweł II w liście apostolskim *Novo millennio ineunte*: „Potrzebna jest dziś nowa wyobraźnia miłosierdzia, której przejawem będzie nie tyle i nie tylko skuteczność pomocy, ale zdolność bycia bliźnim dla cierpiącego człowieka, solidaryzowania się z nim tak, aby gest pomocy nie był odczuwany jako poniżająca jałmużna, ale jako świadectwo braterskiej wspólnoty dóbr” (NMI 50). Chodzi zatem o to, aby efektywnemu nauczaniu służył „klimat zaufania, wzajemnego zrozumienia, uznania godności drugiego, zauważania i podnoszenia jego osiągnięć. Bliższe relacje osobowe, wytworzone poprzez pozytywne wartości, sprawiają, że nauczanie nimi nasycone staje się interakcją międzyosobową w kierunku rozwiązywania wspólnych problemów życiowych”³⁰. Potrzeba zatem takiej formacji osobowej i wspólnotowej, dzięki której wśród młodych ludzi zrodzi się chęć aktywności we wspólnocie Kościoła i niesienia pomocy innym ludziom.

Wolontariusz jest porównywany do „miłosiernego Samarytanina”, a więc człowieka zdolnego do dania daru z siebie samego (por. SD 28). Poświęcenie swojego czasu, sił fizycznych i duchowych, niekiedy zdrowia, a nawet życia na rzecz drugiego człowieka jest wyrazem wiary wolontariusza. Do takiej postawy wiary można dojść tylko wówczas, gdy ją stale ożywiamy (por. EE 85) oraz żyjemy w łączności i jedności z Jezusem Chrystusem. Dlatego konieczna jest ciągła formacja osób przygotowujących się do posługi w wolontariacie i tych, którzy już w wolontariacie działają. Papież Benedykt XVI podkreśla, że w „formacji serca: trzeba ich prowadzić ku takiemu spotkaniu z Bogiem w Chrystusie, które by budziło w nich miłość i otwierało ich serca na drugiego, tak aby miłość bliźniego nie była już dla nich przykazaniem nałożonym niejako z zewnątrz, ale konsekwencją wynikającą z ich wiary,

²⁸ Por. BENEDYKT XVI, *Dobro i społeczeństwo nie mogą przetrwać bez wolontariatu. Przemówienie podczas spotkania z wolontariuszami, Wiedeń 09.09.2007*, „L'Osservatore Romano” 28(2007), nr 10-11, s. 31.

²⁹ *By nie zabrakło miłości. XV lat Szkolnych Kół Caritas*, red. Z. Sobolewski, A. Sochal, Warszawa 2011, s. 193-195.

³⁰ T. OCHINOWSKI, E. OSOWSKA, *Wołanie o mistrza. Rozmowa z ks. J. Tarnowskim*, „Więź” 1995, nr 12, s. 110-111.

która działa przez miłość (por. Ga 5,6)” (DCE 31). W katechezie potrzebne jest ukazywanie, jak ważną rolę dla Kościoła oraz wielu społeczności ludzkich pełnią wolontariusze. Są oni „strażnikami i rzecznikami praw człowieka i jego godności”³¹.

To właśnie chrześcijańska wizja wspólnoty opiera się na solidarności międzyludzkiej, która jest również nazywana przyjaźnią lub miłością społeczną. *Katechizm Kościoła Katolickiego* ukazuje potrzebę tego braterstwa ludzkiego i chrześcijańskiego, zwłaszcza we współczesnym świecie, gdyż „pierwszy błąd, przynoszący dziś wielkie i powszechne szkody, polega na zapomnieniu o istnieniu węzłów wzajemnej solidarności i miłości między ludźmi, na które jako na konieczność wskazuje wspólne pochodzenie wszystkich i równość duchowej natury takiej samej u wszystkich, niezależnie od przynależności narodowej” (KKK 1939). Dlatego też bez wolontariatu „dobro wspólne i społeczeństwo nie mogły, nie mogą i nie będą mogły przetrwać”³². Istnieje konieczność podjęcia działań duszpasterskich w parafiach oraz czynności wychowawczych w szkołach i rodzinach, które będą uwrażliwiały dzieci, młodzież i dorosłych na drugiego człowieka i jego sytuację. Wychowując do posługi w wolontariacie, można mieć pewność, że przykazanie miłości Boga i człowieka będzie miało swój oddźwięk w życiu Kościoła, państwa i całej społeczności ludzkiej. Tylko wówczas, jak podkreśla papież Benedykt XVI, „w hospicjach, schroniskach dla bezdomnych, dla uzależnionych, dla samotnych matek i ofiar przemocy działają ludzie gotowi poświęcić swój czas dla służby innym. Niosą też pomoc chorym, samotnym, rodzinom wielodzietnym i cierpiącym biedę, osobom upośledzonym fizycznie lub umysłowo. Organizowane są ośrodki interwencji kryzysowej i instytucje służące pomocą osobom przeżywającym różnorakie trudności życiowe. Nie można nie doceniać dzieła tych, którzy wzorują się na przykładzie ewangelicznego Samarytanina. Trzeba to dzieło wspierać i animować”³³.

W zadaniach wychowawczych Kościoła należy podejmować wszelkie działania, dzięki którym pomaga się drugiemu człowiekowi oraz rozwija w katechizowanych postawę alternatywną wobec konsumpcyjnego stylu życia. W ten sposób uczniowie poznają Boga i otwierają się na Jego działanie, formują swoją postawę miłości wobec ludzi, a także aktywnie uczestniczą w życiu Kościoła oraz społeczności lokalnej. Ich świadectwo ma ogromne znaczenie

³¹ BENEDYKT XVI, *Dobro i społeczeństwo*, s. 32.

³² Tamże, s. 31.

³³ BENEDYKT XVI, *Przemówienie do III grupy biskupów z Polski przybyłych „ad limina”* (Watykan, 17.12.2005), „L'Osservatore Romano” 27(2006), nr 2, s. 36-37.

wobec rówieśników i osób niewierzących. Ojciec Święty Franciszek przypomina, że właśnie Kościół Chrystusowy ma być „Kościółem ubogim i dla ubogich”³⁴. W ten sposób Papież podkreśla misję, jaką otrzymał od Założyciela – Jezusa Chrystusa. Jego Ewangelię ma głosić słowem i czynem – czynną miłością i posługą wobec najbardziej potrzebujących. Należy zatem „przyjąć z miłością i czułością całą ludzkość, zwłaszcza najuboższych, najslabszych, najmniejszych, tych, których św. Mateusz opisuje w sądzie ostatecznym z miłości: głodnych, spragnionych, przybyszów, nagich, chorych, w więzieniu (por. Mt 25,31-46)”³⁵. Wypełnianie w duchu chrześcijańskim służby w wolontariacie lub innych grupach charytatywnych i apostołskich jest przygotowywaniem drogi dla Jezusa i stawaniem się Jego narzędziem. Według Ojca Świętego Franciszka wolontariusz – podobnie jak prorok Jan Chrzyciel – swoim życiem i świadczonymi czynami ukazuje wielkość i dobroć Boga. Jest orędownikiem Boga na ziemi, dzięki któremu będą „wszyscy mogli poznać, spotkać i pokochać Pana”³⁶.

Wolontariat jest bezinteresowną pomocą innym, a więc działalnością, która wypływa z gotowości służenia ludziom na wzór Jezusa Chrystusa, który „nie przyszedł, aby Mu służyło, lecz żeby służyć i dać swoje życie na okup za wielu” (Mk 10,45). Każdy wolontariusz chrześcijański powinien być otwarty i wrażliwy na wszelkie potrzeby bliźnich oraz ze szczególnym szacunkiem i miłością odnosić się zwłaszcza do ludzi poniżonych z powodu biedy materialnej czy nędzy moralnej. Jak wskazywał bp Jan Chrapek, wolontariat „jest nie tylko aktem filantropii wobec potrzebujących czy też troski o dobro wspólne, ale jest formą życia wynikającą z określonej wrażliwości człowieka, ukształtowanej świadomością, iż człowiek jako osoba odnajduje się i realizuje poprzez bezinteresowny dar z siebie”³⁷.

³⁴ Por. FRANCISZEK, *Kościół ubogi i dla ubogich. Spotkanie z dziennikarzami (Watykan, 16.03.2013)*, „L'Osservatore Romano” 34(2013), nr 5, s. 13.

³⁵ FRANCISZEK, *Bądźmy „opiekunami” stworzenia – Msza święta na rozpoczęcie posługi Piotrowej (Watykan, 19.03.2013)*, „L'Osservatore Romano” 34(2013), nr 5, s. 19.

³⁶ FRANCISZEK, *Przemówienie do wolontariuszy 28. Światowych Dni Młodzieży w Rio de Janeiro (Rio de Janeiro, 28.07.2013)*, http://www.vatican.va/holy_father/francesco/speeches/2013/july/documents/papa-francesco_20130728_gmg-rio-volontari_pl.html (dostęp: 29.10.2013).

³⁷ Bp J. CHRAPEK, *Dzielmy się miłością – Wolontariat*.

3. MOŻLIWOŚCI REALIZACJI WYCHOWAWCZEJ ROLI WOLONTARIATU W GRUPACH SZKOLNYCH I PARAFIALNYCH

W wolontariacie zabiega się o rozwój życia duchowego i społecznego młodych ludzi. Członkowie grup wolontariackich muszą podejmować rzetelną pracę nad sobą, między innymi poprzez przestrzeganie założeń ideowych i organizacyjnych oraz kodeksu wolontariusza. Formacja i działalność w wolontariacie mają na celu kształtowanie młodych ludzi w każdym wymiarze życia. W ten sposób otrzymują oni możliwość integralnego rozwoju swojej osoby. Ich działalność opiera się na formacji duchowej i aktywności w społeczeństwie oraz przez wnoszenie radości w środowisku, w którym posługują. Wolontariusze służą nie tylko Bogu i drugiemu człowiekowi, ale także Kościołowi i Ojczyźnie. Szerzą w swoich środowiskach postawę altruistyczną. Wolontariat wywiera pozytywny wpływ na budowanie więzi, szczególnie w społecznościach lokalnych. Jest również dobrym narzędziem edukacji obywatelskiej dla wszystkich grup wiekowych ochotników³⁸. Dzięki zaangażowaniu społecznemu młodzież łatwiej wchodzi w dorosłe życie, a spotkania z ludźmi starszymi uczą zachowań i sposobów rozwiązywania problemów. Zatem dobrowolna i nieodpłatna „praca ochotnicza powinna być traktowana jako wyjątkowo cenne dopełnienie procesu edukacji”³⁹.

Wolontariat daje szansę rozwoju osobistego młodych ludzi, wzmacnia ich samodzielność i kreatywność oraz pomaga w zdobywaniu odpowiedzialności za siebie i za innych. Uczestnictwo obywateli w rozwiązywaniu problemów społecznych jest wyrazem ich wolności i służby dla dobra Ojczyzny⁴⁰. Wolontariusze, organizując różne imprezy kulturalne w społecznościach lokalnych, a szczególnie w parafiach, mogą „przyczynić się do odkrywania talentów i pobudzania twórczości zwłaszcza dzieci i młodzieży. Prowadzenie bibliotek parafialnych, ognisk muzycznych i warsztatów malarskich, chórów, zespołów śpiewaczych i tanecznych, grup wokalnie-instrumentalnych, a także teatrzyków i kabaretów może podnieść poziom życia kulturalnego oraz patriotycznego zwłaszcza w społecznościach wiejskich. Poza niepodważalnym roz-

³⁸ Por. D. PIETROWSKI, *Wolontariat jako forma edukacji obywatelskiej*, w: *Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim – wyzwanie dla środowisk akademickich*, red. A. Juros, Lublin 2002, s. 133-135.

³⁹ B. GOCKO, *Aspekt społeczno-prawny wolontariatu w III Rzeczypospolitej Polskiej*, „Seminare” 2007, nr 24, s. 369.

⁴⁰ Por. J. NOWAK, *Wolontariat – współczesna forma aktywności społecznej*, w: *Wokół polityki społecznej*, red. K. Głabicka, M. Grewiński, Warszawa 2008, s. 267-286.

wojem talentów samych zaangażowanych, twórczość artystyczna stanie się wspaniałym darem dla ludzi chorych, niepełnosprawnych, emerytów i rencistów, pensjonariuszy domów opieki społecznej, zakładów wychowawczych, a nawet więźniów”⁴¹. Oferowana przez wolontariuszy pomoc materialna i wsparcie psychiczne są dobrą okazją do nawiązania głębszej relacji z osobą potrzebującą. Dzięki pogłębionej duchowości chrześcijańskiej wolontariusz dostrzega w człowieku potrzebującym zarówno jego braki materialne, fizyczne, jak i duchowe oraz udziela pomocy lub wskazuje drogę rozwiązania różnych problemów⁴². Jak zauważa Ojciec Święty Jan Paweł II: „Wolontariusz, gdy bezinteresownie może dać innym coś z siebie, doświadcza radości, która przewyższa to, czego dokonał. Z tego właśnie powodu wolontariat jest szczególnym czynnikiem sprzyjającym postępowi na drodze humanizacji: dzięki różnym formom solidarności i służby, które promuje i konkretyzuje, uwrażliwia społeczeństwo na godność człowieka i na jego różne potrzeby. Działalność wolontariatu prowadzi do doświadczenia, że człowiek w pełni realizuje się wyłącznie wtedy, gdy kocha i daje siebie innym”⁴³.

Wychowanie do wolontariatu, inspirowanego duchem ewangelicznym, powinno polegać przede wszystkim na rozwijaniu tego, co jest w człowieku dobre. Motywacją do posługi wolontariuszy jest pragnienie zrobienia czegoś dobrego dla innego człowieka. W działaniach wychowawczych Kościoła należy wychodzić naprzeciw zainteresowaniu sprawami pomocy, ukierunkować na Chrystusa i podejmować wszelkie działania służące rozmodleniu. Zaangażowanie w wolontariat rozwija wśród młodych ludzi postawę alternatywną wobec konsumpcyjnego stylu życia. Wolontariusze dzięki formacji w wolontariacie poznają Boga, otwierają się na Jego działanie, a także pomagają bliźnim. Kształtują swoje sumienie i wrażliwość oraz prowadzą aktywny tryb życia. Poprzez przynależność do organizacji rozwijają się i aktywnie uczestniczą w życiu Kościoła i społeczności lokalnej. We własnym środowisku ukazują, jak pięknie jest żyć w przyjaźni z Bogiem i drugim człowiekiem. Ich świadectwo ma duże znaczenie, gdyż „człowiek naszych czasów chętniej słucha świadków, aniżeli nauczycieli; a jeśli słucha nauczycieli, to dlatego, że są świadkami” (EN 41). Pomagając innym ludziom głoszą, że wiara w Chrystusa nadaje sens ludzkiemu życiu.

⁴¹ W. PRZYGODA, *Apostolski wymiar*, s. 64.

⁴² Por. tamże, s. 75.

⁴³ JAN PAWEŁ II, *Miłość najwspanialszą formą ewangelizacji. Przesłanie Papieża na zakończenie Międzynarodowego Roku Wolontariatu (Watykan, 05.12.2001)*, „L’Osservatore Romano” 22(2001), nr 3, s. 8-9.

Wszelka działalność wolontariuszy powinna być budowana na świadomości, że wspólnota Kościoła troszczy się o ludzi biednych duchowo i materialnie⁴⁴. Ojciec Święty Jan Paweł II zachęcał do angażowania się na rzecz dobra wspólnego. Przypominał, że „duszą porządku społecznego winna stać się zasada miłości, ponieważ tylko ona jest w stanie obronić godność człowieka, ożywić sprawiedliwość i rozwiązać również problemy społeczne” (DiM 14). W ten sposób praca charytatywna uwrażliwia uczniów na problemy społeczne, uczy poszanowania drugiego człowieka oraz niesienia pomocy potrzebującym. Polega na zachęceniu do praktykowania miłosierdzia poprzez modlitwę, dobre słowo i czyn. Celem wolontariatu jest wyrabianie umiejętności dzielenia się rzeczami materialnymi oraz niematerialnymi, np. dobre słowo, wsparcie i pomoc w nauce. Przez pracę charytatywną wobec innych młodzi ludzie pogłębiają rozumienie nauki Jezusa Chrystusa, zwłaszcza o miłosierdziu Bożym. Spotkanie z biedą oraz chorobami i starością uwrażliwia ich na różne potrzeby człowieka oraz krzewi w nich ducha miłości bliźniego. Praca w wolontariacie jest związana również z udziałem w różnych akcjach charytatywnych, np. we wspólnocie szkolnej bądź parafialnej.

Przygotowanie dzieci i młodzieży do działalności charytatywnej polega na przekonaniu ich, że życie chrześcijańskie ma wymiar społeczny, który należy ukształtować na fundamencie wartości ewangelicznych. W ten sposób szkolne koła i grupy stają się narzędziem formacji dzieci i młodzieży do wiary i życia społecznego. Młodzi ludzie w okresie szkolnym „wykazują dużą otwartość i ciekawość świata, mają potrzebę przebywania w grupie, podejmowania działań na rzecz innych. Wolontariat szkolny jest doskonałą formą kształtowania postaw altruistycznych i narzędziem edukacji obywatelskiej”⁴⁵. Członkowie różnych grup poznają Jezusową naukę o miłości i miłosierdziu chrześcijańskim, wyrabiają w sobie wrażliwość, kształtują dojrzałą osobowość oraz przewyciężają lęk przed człowiekiem starym, chorym lub niepełnosprawnym. Wspólna praca i czynny udział w szkolnym kole Caritas czy grupie wolontariatu wyzwala w młodej osobie gotowość, odwagę i umiejętność wychodzenia ku człowiekowi, który znalazł się w potrzebie. Dzięki temu wolontariusze

⁴⁴ Por. P. DUKSA, *Aktywność społeczna Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży*, „*Studia Theologica Varsaviensia*” 40(2002), nr 2, s. 109.

⁴⁵ I. MARCZYK, *Wolontariat szkolny – krok po kroku*, <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Wolontariat-szkolny-krok-po-kroku-2087584.html> (dostęp: 10.08.2014).

pomagają innym ludziom, zwłaszcza starszym czy schorowanym, np. sprzątając mieszkania, robiąc zakupy czy odwiedzając samotne osoby⁴⁶.

Podstawową formą uczniowskiego wolontariatu są Szkolne Kluby Wolontariusza (SKW). Innym przykładem takiej działalności są Szkolne Koła Caritas (SKC). To w nich dzieci i młodzież realizują swoją chęć niesienia pomocy innym. Pomoc ta przybiera różne formy i skierowana jest do różnych grup potrzebujących. Uczniowie jako wolontariusze niosą pomoc nie tylko na terenie szkoły, ale udzielają się w lokalnych szpitalach i domach pomocy społecznej oraz pomagają starszym osobom mieszkającym samotnie. W ramach wolontariatu uczniowie biorą udział w zbiórkach publicznych, np. zbierając żywność dla potrzebujących w ramach akcji organizowanych przez Bank Żywności. Szczególnie ważne dla młodocianego wolontariatu jest „świadczanie pomocy na rzecz swych rówieśników niemogących uczestniczyć we wspólnotowym (szkolnym) procesie edukacyjnym poprzez ich odwiedzanie i pomoc w nauce. Kontakt ten jest bardzo ważny dla poszkodowanych dzieci i młodzieży, ponieważ wspomaga proces jej socjalizacji”⁴⁷. W ten sposób przeżywany wolontariat jest jedną z form wyrażania wiary w Chrystusa i budowania Jego Kościoła.

Wolontariat, realizowany z mandatu Kościoła, stawia ochotnikom, poza profesjonalizmem w działaniu, przede wszystkim wysokie wymagania etyczne i duchowe. Kodeks etyczny pracownika Caritas z 8 marca 2012 roku, chociaż odnosi się do zawodowych pracowników organizacji Caritas, pośrednio zobowiązuje również wolontariuszy do „troski o rozwój zawodowy, duchowy i religijny; tak, aby swoją postawą, motywacją i działaniami dawali świadectwo miłości Boga i bliźniego”⁴⁸. Do podstawowych zasad i wartości wymienionych w kodeksie należą: sumienność, uprzejmość, obiektywizm, troska o rozwój zawodowy, odpowiedzialność, czystość intencji, dyskrecja, współpraca, formacja religijna i moralna⁴⁹. Poprzez pracę w wolontariacie dzieci i młodzież uczą się nawiązywania i podtrzymywania więzi społecznych, współpracy oraz respektowania odmiennego zdania innych ludzi. Ta nieformalna i pozaszkolna aktywność ucznia, „oparta na dobrej woli, a nie na przy-

⁴⁶ Por. J. KORAL, *Szkolne Koła Caritas jako przykład wolontariatu młodzieży*, „Roczniki Naukowe Caritas” 5(2001), s. 117-129; W. PRZYGODA, *Wolontariat chrześcijański w życiu i działaniu Kościoła*, „Roczniki Naukowe Caritas” 5(2001), s. 46.

⁴⁷ Bp J. CHRAPEK, *Dzielmy się miłością – Wolontariat*.

⁴⁸ *Kodeks etyczny pracownika Caritas*, oprac. Z. Sobolewski, M. Subocz, Warszawa 2012, s. 6.

⁴⁹ Por. tamże, s. 11-12.

musie, wolna od szkolnych regulaminów i przepisów, przyczynia się do budowania i umacniania wewnątrzgrupowych więzi uczniów, a także do lepszego poznania grupy przez nauczyciela”⁵⁰.

4. PODSUMOWANIE

Rozwój i wychowanie człowieka jest procesem długotrwałym, przebiegającym w wielu płaszczyznach życia. Do środowisk, w których powinno dokonywać się wychowanie w katechezie przez wolontariat należą: rodzina, szkoła i katecheza oraz szkolne czy pozaszkolne grupy. Ważne i bardzo potrzebne są spotkania formacyjne nie tylko dla tych uczniów, którzy chcą pogłębić wiarę w Boga, ale również i dla tych, którzy poszukują ciepła rodzinnego wśród ludzi godnych zaufania. W ten sposób można również rozwijać ich intelekt, pogłębiać wiarę, uczyć zachowań społecznych oraz moralności. Ojciec Święty Jan Paweł II podkreślał: „Przyszłość świata i Kościoła należy do młodych pokoleń [...]. Chrystus czeka na młodych, tak jak czekał na młodzieńca, który Mu zadał pytanie: «Nauczycielu, co dobrego mam czynić, aby otrzymać życie wieczne?» (Mt 19,16)” (TMA 58). Przed rodzicami, nauczycielami i wychowawcami oraz duszpasterzami staje zatem zadanie niesienia Dobrej Nowiny o Chrystusie oraz kształtowania osobowości młodych ludzi. Dobrze prowadzony dialog może stać się podstawą współdziałania i ważnym narzędziem oceny współpracy różnych środowisk w posłudze katechetycznej⁵¹.

Rodzina, parafia i szkoła dopełniają się w procesie oddziaływań wychowawczych, a współpraca tych środowisk ma na celu wychowanie dobrego człowieka. Specyfiką tego wychowania ma być nie tylko wspomaganie szeroko pojmowanego rozwoju jednostki i całych społeczności, ale również prowadzenie do komunii z Bogiem. Swoją działalność edukacyjną Kościół opiera więc na wartościach chrześcijańskich i ku takim wartościom prowadzi człowieka. Działania wychowawcze, podejmowane w ramach katechetycznej posługi w szkole, domu i parafii, służą inicjacji w życie chrześcijańskie oraz

⁵⁰ *Znaczenie wychowawcze grup szkolnych*, <http://www.pedkat.pl/images/czasopisma/pk3/art05.pdf> (dostęp: 16.12.2016).

⁵¹ Por. J. STALA, *Współpraca rodziny, szkoły i parafii w dziele wychowania*, w: *Dydaktyka katechezy*, cz. I, red. J. Stala, Tarnów 2004, s. 339-376.

kształtowaniu właściwych postaw⁵². Katecheza ma pomagać wychowankom w nabywaniu zdolności zawierzenia i powierzenia się Bogu oraz służby drugiemu człowiekowi. Jest to ważne, gdyż działalność charytatywna „może i powinna dziś ogarniać swym zasięgiem wszystkich bez wyjątku ludzi i wszystkie potrzeby. Gdziekolwiek znajdują się ludzie, którym brak pokarmu i napoju, ubrania, mieszkania, lekarstw, pracy, oświaty, środków do prowadzenia życia godnego człowieka, ludzie nękani chorobami i przeciwnościami, cierpiący wygnanie i więzienie, tam miłość chrześcijańska winna ich szukać i znajdować, troskliwie pocieszać i wspierać” (DA 8).

Trzeba podkreślić, że współcześnie ubóstwo dotyczy nie tylko biedy materialnej, ale także duchowych sfer życia człowieka⁵³. Dlatego też podstawą wychowania w katechezie przez wolontariat jest dawanie swoim życiem świadectwa o miłości chrześcijańskiej oraz pogłębianie życia duchowego i osobistej relacji z Bogiem. Aby żyć, wzrastać i wytrwać w wierze, katecheci, rodzice, wychowawcy i nauczyciele powinni wspierać dzieci i młodzież w rozwoju ich wiary. Jednocześnie poprzez swoją postawę mają umożliwić im spotkanie z Jezusem Chrystusem we wspólnocie wiary. Dlatego też, jak zachęcał bp Jan Chrapek: „Dzielmy się miłością, aby otaczający nas świat ludzi wszelako potrzebujących stał się piękniejszy i bardziej braterski, a dobro wspólne mogło być nie tylko bronione, ale także wzbogacane naszą odpowiedzialną troską, inspirowaną wrażliwością serca kształtowanego Ewangelią. Tylko bowiem w ten sposób uratujemy nadzieję i tym, z którymi wspólnie zamieszkujemy przestrzenie współczesnego świata, damy motywy nadziei, bez których trudno żyć i myśleć o przyszłości. W ten sposób nakreślamy także ramy «nowej wyobraźni miłosierdzia», której tak bardzo nam dziś potrzeba. Szczególnie tej «nowej wyobraźni miłosierdzia» potrzebuje współczesny świat»⁵⁴.

⁵² Por. tamże, s. 352; A. OFFMAŃSKI, *Pojęcie i natura katechezy*, w: *Katecheza Kościoła w świetle „Dyrektorium ogólnego o katechizacji”*, red. A. Hajduk, Kraków 1999, s. 87; T. PĄNUŚ, *Zasada wierności Bogu i człowiekowi i jej realizacja w polskiej katechizacji*, Kraków 2001, s. 114-115.

⁵³ Por. R. SAWICKI, *Chrześcijański wymiar*, s. 174.

⁵⁴ Bp J. CHRAPEK, *Dzielmy się miłością – Wolontariat*.

BIBLIOGRAFIA

- BAGROWICZ J., Katecheza jako wychowanie, „Horyzonty Wiary” 29(1996), nr 3, s. 40-51.
- BENEDYKT XVI, Dobro i społeczeństwo nie mogą przetrwać bez wolontariatu. Przemówienie podczas spotkania z wolontariuszami, Wiedźń 09.09.2007, „L'Osservatore Romano” 28(2007), nr 10-11, s. 30-32.
- BENEDYKT XVI, Przemówienie do III grupy biskupów z Polski przybyłych „ad limina” (Watykan, 17.12.2005), „L'Osservatore Romano” 27(2006), nr 2, s. 36-37.
- BOCHEŃSKA-SEWERYN M., KLAUZOWA K., Motywy i formy pracy członków parafialnych zespołów charytatywnych, „Roczniki Naukowe Caritas” 2001, nr 5, s. 81-85.
- Bp Jan CHRAPEK, „Dzielmy się miłością – Wolontariat”. List (Radom 29.01.2001), <http://mateusz.pl/czytelnia/jch-wolontariat.htm> (dostęp: 31.05.2017).
- By nie zabrakło miłości. XV lat Szkolnych Kół Caritas, red. Z. Sobolewski, A. Sochal, Warszawa 2011, s. 193-195.
- DUKSA P., Aktywność społeczna Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, „Studia Theologica Varsaviensia” 40(2002), nr 2, s. 105-116.
- FRANCISZEK, Bądźmy „opiekunami” stworzenia – Msza święta na rozpoczęcie posługi Piotrowej (Watykan, 19.03.2013), „L'Osservatore Romano” 34(2013), 5, s. 19-21.
- FRANCISZEK, Kościół ubogi i dla ubogich. Spotkanie z dziennikarzami (Watykan, 16.03.2013), „L'Osservatore Romano” 34(2013), nr 5, s. 13-17.
- FRANCISZEK, Miłość najwspanialszą formą ewangelizacji. Przesłanie Papieża na zakończenie Międzynarodowego Roku Wolontariatu, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/wolontariat_05122001.html (dostęp: 12.12.2016).
- FRANCISZEK, Przemówienie do wolontariuszy 28. Światowych Dni Młodzieży w Rio de Janeiro (Rio de Janeiro, 28.07.2013), http://www.vatican.va/holy_father/francesco/speeches/2013/july/documents/papa-francesco_20130728_gmg-rio-volontari_pl.html (dostęp: 29.10.2013).
- GOCKO B., Aspekt społeczno-prawny wolontariatu w III Rzeczypospolitej Polskiej, „Seminare” 24(2007), s. 355-370.
- KRZYSZTECZKO H., Poradnictwo rodzinne. Teoria i praktyka rogeriańskiego kontaktu pomocnego, Katowice 1998.
- JAN PAWEŁ II, Homilia wygłoszona podczas Mszy świętej, Łowicz, 14 czerwca 1999 r., http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/homilie/lowicz_14061999.html (dostęp: 13.02.2015).
- JAN PAWEŁ II, List apostolski do młodych całego świata z okazji Międzynarodowego Roku Młodzieży (Watykan 31.03.1985), http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/listy/parati.html (dostęp: 11.12.2016).
- JAN PAWEŁ II, Miłość najwspanialszą formą ewangelizacji. Przesłanie Papieża na zakończenie Międzynarodowego Roku Wolontariatu, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/wolontariat_05122001.html (dostęp: 30.05.2017).
- JAN PAWEŁ II, Miłość najwspanialszą formą ewangelizacji. Przesłanie Papieża na zakończenie Międzynarodowego Roku Wolontariatu (Watykan, 05.12.2001), „L'Osservatore Romano” 22(2001), nr 3, s. 8-9.
- JAN PAWEŁ II, Przemówienie do mieszkańców Tondo, dzielnicy slumsów. Manila, 18 lutego 1981, w: Dzieła zebrane Jana Pawła II. Homilie i przemówienia z pielgrzymek. Azja, Afryka, Australia i Oceania, t. 13, Kraków 2009, s. 154-157.
- JAN PAWEŁ II, Wychowanie młodego pokolenia zadaniem wszystkich, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/edukacja_03072004.html (dostęp: 14.02.2015).
- Kodeks etyczny pracownika Caritas, oprac. Z. Sobolewski, M. Subocz, Warszawa 2012.

- KORAL J., Szkolne Koła Caritas jako przykład wolontariatu młodzieży, „Roczniki Naukowe Caritas” 2001, nr 5, s. 117-129.
- ŁABENDOWICZ S., Apostolat społeczny w katechezie – wolontariat, „Zeszyty Formacji Katechetów” 51(2013), nr 3, s. 36-42.
- ŁABENDOWICZ S., Integracja oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych w katechezie poprzez wolontariat szkolny, „Zeszyty Formacji Katechetów” 58(2015), nr 2, s. 97-104.
- ŁABENDOWICZ S., Katecheza jako miejsce aktywizacji uczniów, w: Katecheza w służbie wiary, red. W. Janiga, T. Kocór, Przemyśl 2004, s. 251-282.
- ŁABENDOWICZ S., Przygotowanie do sakramentu małżeństwa i życia w rodzinie, „Zeszyty Formacji Katechetów” 18(2005), nr 2, s. 45-50.
- MARCZYK I., Wolontariat szkolny – krok po kroku, <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Wolontariat-szkolny-krok-po-kroku-2087584.html> (dostęp: 10.08.2014).
- NOWAK J., Wolontariat – współczesna forma aktywności społecznej, w: Wokół polityki społecznej, red. K. Głąbicka, M. Grewiński, Warszawa 2008, s. 267-286.
- PANUŚ T., Zasada wierności Bogu i człowiekowi i jej realizacja w polskiej katechizacji, Kraków 2001.
- PIETROWSKI D., Wolontariat jako forma edukacji obywatelskiej, w: Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim – wyzwanie dla środowisk akademickich, red. A. Juros, Lublin 2002, s. 133-135.
- PRZYGODA W., Apostolski wymiar wolontariatu charytatywnego w Polsce, Lublin 2012.
- PRZYGODA W., Wolontariat chrześcijański w życiu i działaniu Kościoła, „Roczniki Naukowe Caritas” 2001, nr 5, s. 39-58.
- PRZYGODA W., Słowo Boże jako źródło działalności charytatywnej, w: Słowo Boże w Kościele, red. R. Kuligowski, M. Jagodziński, D. Swend, Warszawa 2009, s. 151-164.
- Przypatrzenie się powołaniu waszemu. Materiały do katechezy parafialnej młodzieży szkół ponadgimnazjalnych, red. J. Szpet, D. Bryl, Poznań 2004.
- SAWICKI R., Chrześcijański wymiar wolontariatu w posoborowym nauczaniu papieskim, „Warszawskie Studia Pastoralne” 2013, nr 19, s. 171-187.
- SŁOMIŃSKA J., Mechanizmy i funkcje grup młodzieżowych, Warszawa 1986.
- SŁOMIŃSKA J., Psychologiczno-socjologiczne podstawy aktywizowania jednostki i grupy, w: Aktywizowanie katechizowanych, red. S. Kulpaczyński, Lublin 1997, s. 13-35.
- STALA J., Współpraca rodziny, szkoły i parafii w dziele wychowania, w: Dydaktyka katechezy, cz. I, red. J. Stala, Tarnów 2004, s. 339-376.
- Znaczenie wychowawcze grup szkolnych, [http://www.pedkat.pl/images/ czasopisma/pk3/art05.pdf](http://www.pedkat.pl/images/czasopisma/pk3/art05.pdf) (dostęp: 16.12.2016).

WYCHOWANIE W KATECHEZIE PRZEZ WOLONTARIAT

S t r e s z c z e n i e

Wychowanie młodego człowieka jest złożonym procesem, który dokonuje się w wielu środowiskach, takich jak: rodzina, szkoła, katecheza oraz szkolne i parafialne grupy wolontariatu. Potrzebne są spotkania formacyjne uczniów, którzy chcą pogłębić wiarę w Boga, ale również poszukują sensu służenia innym ludziom, przez co nabierają zaufania. W grupach można rozwijać intelekt, pogłębiać wiarę, uczyć zachowań społecznych opartych na wartościach chrześcijańskich

i ku takim wartościom prowadzić młodego człowieka. Współczesna katecheza ma za zadanie przygotować dzieci i młodzież do aktywnego uczestnictwa w życiu Kościoła oraz w strukturach społecznych. Czyni to poprzez organizowanie sytuacji wychowawczych, dzięki którym katechizowani przeniosą poznane doświadczenia w życie. W ten sposób uczniowie nabywają zdolności zawierzenia się Bogu oraz służby drugiemu człowiekowi. Podstawą wychowania przez wolontariat jest dawanie swoim życiem świadectwa o miłości chrześcijańskiej oraz pogłębianie życia duchowego i osobistej relacji z Bogiem.

Słowa kluczowe: katecheza; wychowanie; wolontariat.